

Přirozené včelaření v Austrálii

Obr. 1:
Rozestavěné
dílo z horní
loučky

Dovolte mi představit staronový přístup k chovu včely medonosné¹, se kterým jsem se seznámil během pobytu v Austrálii započaté v září roku 2014. Měl jsem štěstí, že jsem se mohl zúčastnit přednášek a kurzů přirozeného včelaření vedených Timothy Malfroyem⁹ v Sydney, Canbeře a podílel se na péči o 150 včelstev ve Warré úlech⁸.

Timothy M. je zakladatel mnohasetčlenné komunity Warré včelařů v Sydney, pro které zdraví včel znamená více než výnosy medu. Sám pochází ze včelařské rodiny a jeho otec stále kočuje s tisícovkou včelstev v Langstrothových úlech po Novém Jižním Walesu. Na počátku hledání svého vlastního stylu včelaření se v roce 2002 Austrálie potýkala s invazí *Aethina Tumida* (lesknáčka úlového) a s chronickými problémy s morem včelího plodu. Začal proto s podrobným studiem biologie rodu *Apis* a historie včelaření ve světě s cílem zjistit, jaké metody chovu a jaký typ úlu by pomohly zvýšit vitalitu a odolnost včel. Během svých výprav navštívil v roce 2009 kongres Apimondia, který se konal ve Francii, kde se podrobněji seznámil s úlem E. A. Warrého^{6,8} (Obr. 2). Od té doby v těchto úlech včelaří přirozeně, přednáší a věnuje se vzdělávání v této oblasti.

Obr. 2: Úl Warré

Jak chápat termín „přirozené včelaření“

Předtím, než se pustím do představení základních principů přirozeného včelaření, bych rád vysvětlil, co se rozumí pod samotným pojmem „Přirozené včelaření“ (z angl. „Natural beekeeping“): překvapivě po krátké úvaze docházíme k závěru, že se jedná o protimluv, neboť jakmile včelstvo přesuneme z dutiny stromu nebo skály do úlu, nejedná se již o jeho přirozený výskyt. „Přirozeným“ tedy v tomto smyslu rozumíme styl včelaření do jisté míry napodobující a respektující život divokého včelstva v přírodě. V anglickém jazyce se pro tento styl užívá mnoho dalších označení, např. „bee-friendly“, „bee-centred“, „apicentric“, „sustainable“ beekeeping a podobně². Z etického hlediska se vztah člověka a včelstva mění z antropocentrického na biocentrický, v našem případě tedy do středu našeho zájmu stavíme včelstvo¹.

Na základě tohoto etického postoje a znalosti biologie včely medonosné⁷ pak vyplývají všechny praktické techniky a operace, které včelař se včelami provádí. Na rozdíl od „konvenčního“ včelaření, jež staví výnos medu nad všechny ostatní aspekty, se hlavním motivem přirozeného včelaření stává dlouhodobě udržitelný chov zdravých a vitálních včel. Pojdme se nyní postupně zaměřit na základní principy přirozeného včelaření.

Obr. 3:
Timothy Malfroy

již z pouhého faktu, že včely jej tvoří ze svých vlastních těl a stráví na něm většinu svého života.

U nástavkových úlů tento bod v praxi znamená nepoužívání mezistěn a zjednodušení rámků na otevřený rámeček bez spodní loučky nebo dokonce pouze na samotnou horní loučku (Obr. 1). Místo mezistěn se obvykle používá pouze vodící proužek vosku připevněný k horní loučce, který včelám udává směr stavby divokého díla. Rozšíříme-li prostor v úle novým nástavkem (obvykle zesponu – z angl. „nadirring“) pouze s rámkem se startovacími proužky, umožníme tak včelstvu svobodně kontrolovat nejen tempo rozvoje, množství dělničího a trubčího plodu, ale také poměr hustoty včel a plochy plástu.

Zimování na vlastních zásobách

Představme si, že bychom ze své vlastní stravy vypustili veškerou zeleninu, ovoce, mléčné výrobky, maso, atd. a živili se pouze pečivem z bílé mouky. Organismus člověka by se s takovou dietou vypořádal různým způsobem závislým na jednotlivci. Avšak z dlouhodobého hlediska by se zdravotní problémy vyskytly i u těch nejsilnějších jedinců. Analogie s nutričně chudou stravou včelstva je nabíledni, nahrazujeme-li většinu zimních zásob medu roztokem cukru, kukuřičným sirupem, atp. Z praktického hlediska tedy tento princip pro včelaře znamená, že během sezóny odebere pouze tolik medu, aby včelstvo mělo dostatek zásob během zimního období a jarního rozvoje.

Minimální použití cizorodých látek v úlu

Přirozené včelaření se k používání pesticidů, antibiotik a dalších chemických látek jako „léčení“ proti *Varroa D.*, *Aethina T.*, moru včelího plodu atd. uvnitř úlu staví velmi skepticky. Zásadním argumentem proti používání syntetických látek je negativní vliv na zdraví včel¹. Ty jsou buď přímo vystaveny aktivním účinkům těchto látek, nebo stresovány jejich metabolickým odbouráváním (detoxikací). Souvisejícím závažným problémem je kontaminace včelích produktů, zejména medu a vosku, které se následně dostávají na trh. Jako příklad uvedme studii z let 2007/08 prokazující přítomnost reziduí 121 různých pesticidů v rámci 887 vzorků vosku, pylu a včel odebraných v USA a Kanadě³.

Velmi znepokojivým se jeví také fakt, že chemoterapie ve snaze redukovat populaci *Varroa D.* vede z dlouhodobého hlediska ke zvyšování jeho odolnosti k použitým látkám a tím ke zpomalení procesu adaptace hostitele (včely) a parazita (klešťika)⁴.

Nutno podotknout, že cizorodými látkami v tomto kontextu se neuvážují pouze prostředky k potlačení nákaz a parazitů, ale také veškeré plasty ve formě plastových mezistěn, rámků, nástavků atp. a kovy použité v úlu.

Aktivní podpora přirozené reprodukce

Smyslem posledního z nejdůležitějších konceptů přirozeného včelaření je zvyšování pestrosti genetické informace – diversity *Apis mellifera*. Nejenže se včelstvu ponechá svobodná možnost vyvojení, ale také kontrola nad množstvím trubců. Tento bod je již zajištěn umožněním stavby divokého díla, čímž

Zdroje a literatura:

1. Heaf, D. J. (2009) Towards sustainable beekeeping, The beekeepers Quarterly. Ke stažení na stránkách: <http://www.bee-friendly.co.uk/>
2. Heaf, D. J. (2010) The bee-friendly beekeeper: A sustainable approach, Northern Bee Books, ISBN: 978-1-1904846-60-4
3. Mullin C. A., Frazier M., Frazier J. L., Ashcraft S, Simonds R., et al. (2010) High Levels of Miticides and Agrochemicals in North American Apiaries: Implications for Honey Bee Health. PLoS ONE 5(3): e9754. doi:10.1371/journal.pone.0009754
4. Seeley, T.D. (2007) Honey bees of the Arnot forest: A population of feral colonies persisting with *Varroa destructor* in the northeastern United States. Apidologie 38, 19-29.
5. Tautz, J. (2008) The Buzz About Bees: Biology of a Superorganism. Springer-Verlag. Český překlad: (2009) Fenomenální včely. Matyásková, O., Vyd. Brázda.
6. Warré, E. (2007) Beekeeping for all. Trans. Heaf, D. & Cheney, P. (Llanystumdwy, 2007). Ke stažení: http://www.naturalbeekeeping.com.au/beekeeping_for_all.pdf
7. Winston, M. L., The Biology of the Honey Bee (1987), Harvard University press, ISBN: 0-674-07409-2
8. Včelaření ve Warré úlech: <http://warre.biobeas.com/>
9. Malfroy, T.: Natural beekeeping in Australia: <http://www.malfroygold.com.au/>

dochází ke kontrole poměru a množství dělničího a trubčího plodu).

Závěrem

Každý z výše předložených konceptů představuje alternativní přístup k obecně přijímanému stylu včelaření. Přirozeně chovaná včelstva pochopitelně nedosahují takových výnosů, zejména medu, jako včelstva chovaná konvenčně. Dle Timothyho zkušeností se průměrný výnos medu včelstva chovaného přirozeně ve Warré úlu pohybuje okolo jedné třetiny v porovnání s konvenčně chovaným včelstvem v úlu Langstroth.

Nicméně, zavedením technik přirozeného včelaření do běžné praxe se včelám umožní v dlouhodobém horizontu budovat svoji výjimečnou schopnost adaptace a čelit globálním hrozbám, jakými jsou v současnosti *Varroa D.*, *Aethina T.* nebo syndrom zhroucení včelstev (z angl. „Colony collapse disorder“).

Mgr. Jaroslav Bajko (25)

Je absolventem Vysokého učení technického v Brně. Jako povolání uvádí „Nezávislý profesionál“. Jeho stylem je přirozené včelaření ve Warré a Langstroth úlech.

Princip minimální intervence

Jako první je nutné uvést princip minimální intervence, který jednoduše říká, že včelstvo by mělo být co nejméně vyrušováno, zejména včelařem, a vychází z prostého faktu, že jakýkoliv zásah do včelstva jej vystavuje stresu. U dnes nejčastěji používaných nástavkových úlů dochází k vyrušení včelstva již při samotném otevření úlu shora, při kterém většinou dochází k úniku tepla a podchlazení plodu. Zvláště pak v případech, kdy následuje prohlídka s rozebíráním díla, hledáním matky, atp. Bezesporně se v uvažovaném případě nejedná o zásadní vyrušení včelstva, nicméně časté prohlídky vedou k jeho oslabení a vzniku dalších problémů se stresem souvisejících. E. A. Warré ve své knize Beekeeping for all⁶ doporučuje otevírat úl pouze jednou ročně.

Stavba divokého díla (Volná stavba)

Dalším klíčovým bodem je umožnit včelstvu stavět své vlastní dílo v míře kontrolované jím samotným. Tento princip vyplývá z porozumění multifunkčnosti voskového díla (plástu), které je považováno za součást včelstva jako superorganismu a mimo zřejmých funkcí, jako např. prostoru pro zásoby a kolébky pro plod, slouží také jako komunikační síť⁵. O důležitosti díla si můžeme udělat představu